

KURSY

od června 1922 do prosince 1925

1. *Sbírka, v červnu 1922.*
2. *Sbírka, v září 1922.*
3. ŠESTOV, *Filosofie Tragedie.*
4. ROSSETTI, *Básně a články, lepty.*
5. ROSSETTI, *Básně, články, lepty, dřevoryty.*
6. FRÉMEAUX, *Poslední dnové cisařovi.*
7. *Sbírka, v červnu 1923.*
8. LOBSTEIN, *Merkur, dvanáctero arkán Obchodu.*
9. *Sbírka, z jara 1925.*
10. BEAUNIER, *Nejodpornější dobráci.*
11. JEROBOAM *od Paula Laffita.*
12. GUARDINI, *Posvátná znamení.*
13. *Dicta Napoleonská.*
14. *Kurs dokonalého poslance.*
15. MASSOUL, *Poutníci Milostivého Léta.*

EDUARD KUČERA

CHVÁLA FANATIKŮ

VE STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ
MCMXXV

CHVÁLA FANATIKŮ

Desiderio desideravi...

LUC. XXII, 15.

Ke jménu Tvému patří žádost duše.

ISAIÁŠ, XXVI, 8.

*Sectamini charitatem, aemulamini
spiritalia.*

I. COR. XIV, 1.

*Nedostává se moudrosti, žádejtež
jí...*

JAC. I, 5.

Buďme dušemi žádostivými.

TERESA DE JESUS.

NE jednotlivec, celá společnost mne učila, že fanatik je blázen. Vtloukala mi to do zmatené hlavy svým posměchem a pohrdavostí. Ale také celým způsobem života a mechanismem svých institucí, když funguje hladce a jistě. Fanatik je šílenec, posedlý utkvělou myšlenkou; a to přede vším myšlenkou nade vše výstřední a nesmyslnou. Je to potrhlik, neschopný úsudku a zbavený rozvahy. A tak máme dnes hanlivé slovo, jímž se bez dlouhých řečí odzbrojuje a poráží prostě a jistě: je-li kdo fanatik, nesmím přece hleděti naň opravdově, jednati s ním vážně; je pouze přirozené opovržlivě ho přehlížeti nebo baviti se jeho ztřeštěností, nepřístupností a zběsilostí.

Tu mé srdce je roztrženo povrchním rozumem. Mé tušení je v rozporu s obecným soudem. Tu je mi tolik věcí nápadných a nevysvětlitelných. Proč se jím tolik zabývají, je-li jen

blázen? Ach, nikdo ho vskutku nepřehlíží, kdyby to desetkrát tvrdil. Ale jeho existence udeří do vás úžasem, jako vaše ubohá existence přejde všudy jako nehmotný stín, říkám v duchu každému mluvkoví. Nepřehlížíte ho, ale rozčilujete se. A nebavíte se jím, opravdu, stane-li vskutku před vámi, protože se hrozíte a bojíte něčeho v něm, tak zní odpověď ze mne, daná tatřmanům. Nevypadá to, jako byste ho bezděky či schválně chtěli umlčeti lhostejností? Jako byste ho chtěli odstraniti zesměšněním nebo cynismem? Ale pak se ho strašně bojíte, jakoby jste se chtěli zachrániti v ohradě svého jednou provždy pěkně zavedeného života. Ale pak lžete a přetvařujete se, neboť hledíte naň opravdově. Špetka lidství, skrčená ve vás parobsky, zachvěje se obdivem, jde-li před vaší myslí řada fanatiků dávné minulosti, kteří shořeli v ohni svého díla, davše mu krev života ze svých cev.

Chodíme v kuklách příkazů, forem a náhledů. Jsou bezmyšlenkovitě děděny a znovuděděny. A když nám pochybnosti nedají pokoje, vyjdeme z lidského hemžení do polí a na vrchy, dáváme svou tvář hvězdnaté noci, aby ji chladila rosou. Tu hledíme zdálky, rozhlížíme se udivení po světě, a hlasy v nás, tak tiché a potlačované, slyšíme jasněji a zřetelněji. Ach, jaká úleva, mám-li konečně odvahu říci poprvé a provždy, sobě v tvář, že fanatik je hoden velkého podivu a úcty!

Pojednou myslím na assiského světce, mírného pokorou a přísného opravdovostí. Nerodí se už duchové tak silní a odvážní? Snad ne. Ale především, tenkrát budil se odpor, svírající jako houžev, a láska a zanícení, jež hořely. A toho už není. Svět se rozdrobil v lidičky, kteří ulpěli na sobě. Poučovali mne, že fanatik je blázen, a za-

tím poučili mne, že společnost žalostně zchamradila.

Tatíci, kantoři a skrčení moralisté spěšně a zlekaně zřikají se fanatika a doporučují naproti němu „zlatou střední cestu“. Nebýti takovým ani onakým, býti nijakým.

Proč to jen činí? Ach, činí to z úzkostlivé opatrnosti nebo z pohodlnosti. Při této „cestě“ aspoň nenarazí, nepřijdou o svůj močálový klid, v němž hnijí - a hnijí přece jistě - neztratí zbytečně nic ze spokojenosti svého života, jak říkají svému živoření, zaměňující plnost života s hladkostí. A domnívají se, že společnosti pomohou uchrániti se převratů, neboť jen v neproměnnosti nemusí se báti ničeho a o nic. Aby necítili své ubohosti, chtějí se povznést ve vlastních očích slovy, že prý jsou nade vším a mimo vše. Ovšem, to člověk může učiniti, ale jen necítí-li, že právě to je velká hanba.

Jiní však hledají takovou cestu z židovské vy-
počítavosti. Vyhýbají se, aby snad nikoho nepo-
pudili. Chtějí mítí přátele na všech stranách, o-
bezřetně proklouznouti středem každého střet-
nutí ku předu. A mezitím, co zanícení nadšenci
nastavují kůži, oni všude najdou skulinu, kudy
prostrčí svůj sosák a opatrnicky se odklidí.

Ale já, jenž tu soudím sám pro sebe, nepro-
vozují politiky osobní ani společenské. A od-
suzují ostře chytrácké kejklíře právě jako ne-
hybná hovada.

Ta slavná a doporučovaná střední cesta je
úkaz malosti ducha a slabosti vůle, nedostatku
síly, která je vždy skvostně vyzývá. Velikost
projeví se výrazností, hledáním a odvahou. Ale
zlatá střední cesta je sprostý kompromis. Zdali
pak si všichni ti tatíci a vypočítavci uvědomili,
že by nebyla možnou, kdyby nebylo fanatiků,
kteří lpějí na myšlence? Z myšlenky a síly fa-

natikovy jsou tito parasiti živi. Fanatik boje-
chtivě tvoří, ale oni míchají lektvary, přebar-
vují ideje, znešvařují a przní dílo. Ano, drobná
práce také tvoří v celku velký čin, činím-li a-
spoň, seč jsem, za každé vhodné okolnosti, dle
své síly a schopnosti. Drobná práce je práce v
detailech, je guerilla uvnitř velkolepého obry-
su, jež načrtl fanatik. Ale kompromisníci v o-
pak velký čin drobí, ředí vodopád v unylou
pršku.

A přece běh kultury valil se vždy řečištěm
kompromisu. Vytvořila kompromis tato indivi-
dua ubohá nebo mazaná? Byli tedy snad vskutku
užiteční? Tu si odpovídám rozhodně, že niko-
li. Velký kompromis byl kolektivní a tvořila jej
doba. Tak stavím proti sobě přirozený kompro-
mis dějinný a kompromis volní, úmyslný (ne
pouze dobrovolný), kompromis jednotlivců.

Z chaosu vyrůstá útvar. Fanatik vyvolá chaos. Představuji si, jak narazí na odpor, čelem na skálu. Vidím vření a kypění, nárazy proudů, sražení sil, vřavu v kultuře. Fanatikové jsou snad utlučeni, ne však umlčeni. Dali impuls k hnutí, a v jejich nedokončené brázdě vystupují noví. Nenarážejí už čelem na skálu, ale nacházejí už pohyb, a je jim rváti se, aby jej dirigovali daným směrem. Dějinná doba, v setrvačnosti dneška, je síla, a je ji mocně cítiti i zítra, třebaš ustupuje přirozeným zákonem vývoje a přeměny. Je to síla, pod níž se hněte touha ve faktum, myšlenka v čin, od ní duch dostává svou formu, stává se skutečností. Kompromis není promyšlen, udělán a vyjedнан. Není z vůle, je samočinný, je jakoby předem dán povahou doby. Znamená třídění lidstva a práci na myšlence: třibení, pročišťování, rozjasňování nejzazších šerých koutů. Pouhá idea, horoucný cit

byly počátkem směru, jímž se bere budoucnost; rozvinula se v mohutný proud skutečného dění. Tak fanatikové, kteří jdou vpředu, strhují dějiny.

Ale kompromisník, jenž nikdy nevyvolal chaos, tlumí jej. Nejen že nepostavil ani odpor, který dá skutečnou formu myšlence, ale podráždí jej. Kdyby bylo příliš mnoho zásadních kompromisníků, lidstvo by stálo a nebylo by dějin vůbec.

Nikoli, k těmto dějinným kompromisům, v nichž se fanatikové měří s dobou, aby ji uvedli v pohyb a dali jí směr, není třeba handlířů. Oni nepřizpůsobují silný extrakt ideí slabým žaludkům, aby jej strávily, jak snad říkají; ale rozmělnují jej v ohavnou, bezchutnou kaši, ne sladkou a ne slanou, činí z něj potvorné nic. Jsou nejen zbyteční, jsou škodliví, vedle toho, že jsou hodni opovržení.

Zdůrazňuje se tedy naplano, že „kultura se valila vždy řečištěm kompromisu“. Fanatik, osobnost markantně krystalisovaná, musil chtít příliš mnoho a příliš silně a živě, jinak by nedokázal nic. Fanatik nesmí znáti kompromisu, nesmí smlouvati a dohodovati se, smí jen hlásati hlasem povýšeným, kategorickým a daleko slyšitelným. Nikdo nesmí mysliti předem na možnost kompromisu. Chcete-li si snad hráti, můžete jej konstatovati na minulosti, v odstupu mnoha let, když slábne jeho zjev našim zrakům, protože žijeme už ve výsledcích jeho úsilí. Ne však dovolávati se ho a aplikovati jej na dnešek. O dnešku rozšafně mudrovati ponechte zase těm, kteří budou hleděti v odstupu let. Vy však, po uši v dnešku, žijte.

Říká-li vám pak někdo, že fanatik nerozumně poškozují vlastní myšlenku prudkostí a nerozvážností, je to potměšilé chytráctví, které

musíte odmítnouti. Fanatik není obchodník, ale sama myšlenka, planoucí v lidském životě; nechce získávat, ale strhovat. Nerozvážnost, která v očích zakrslíka „škodí“, je hromobití, které jedině může vyvolat ohlasy v temnotách, způsobit pohnutí v močálu, porušit rovnováhu setrvačnosti.

Ostatně běžte mi i se svým dějinným kompromisem a podobnými moudrostmi! Ale, zůstávají lidé, snad jen hlouček, kteří ani jím se nedají strhnouti. Ostrůvek, jenž odolává, aby udržoval myšlenku ryzí a skvělou, ostrůvek, jenž pozdvihuje úroveň nenápadně a stále. A tito lidé jsou právě z nejlepších a nejčistších, jsou vyvoleni, jsou posláni!

Tak, vezmu-li obecného člověka normou, fanatik, díky Bohu, není pak věru člověkem normálním. Jaká hrdost a úcta v prohlášení, že je

vskutku abnormalitou! Přirozeně je nepochopitelný a vzdálený tou měrou, že ho považují za šílence. Nerozeznají, jde-li kdo zbaven rozvahy a úsudku, od toho, kdo toliko nedbá. Nerozeznají toho, kdo jde slep a kdo jde směle, zmužile, lhostejný ke všemu, co ztratilo smysl vedle jeho velkého cíle. Ať z hlouposti nebo úmyslně, nerozeznají utkvělou myšlenku, jež se vetřela nahodile a bezesmyslně, od myšlenky vedoucí. Ale já budu navždy už věděti, že fanatik se jí zaujal, protože jí ne z úvahy, ale prosté niterné nutnosti obětuje vše. Ach ne, vskutku neobětuje nic, neboť oběť je dobrovolné vzdání. On však žije jen jí, stravuje se a znovu se živí jejím ohněm jako mohutná pochodeň, jež září nocí k úžasu krtků.

Leč právě že jen vnitřní nutnost a ne rozumářská úvaha učiní člověka fanatikem: jen fanatik jeden křičel na kolik vagonů šterku! Po-

chopte přece, kolik bylo lidí, již dovedli zanítiti se až do kořenů svého života? Již měli schopnost odumřítí pro vše, i pro sebe sama, v přeskvostném sebezapomnění? Jeho nitro musí míti hloubku, aby takto pojalo myšlenku, ne povrchně a všedně; a musí býti plno těžké opravdovosti a výbušné horoucnosti, na které dav, zaujat břichem a tahanicí o místa, musí vzhlednouti oslepen jako nebeským znamením. Fanatik jako vyvolený vysoko strmí nad vámi, kteří jste zakrsali ve svém místním obzoru, jehož středem je věc nejnicotnější, totiž vaše vlastní „já“ a „mé“.

Tu zanechávám úvah o významu fanatiků pro vývoj a kulturu, jsou tu brázdy, jež byly vryty a jimiž se šlo; jež se vrývají a jimiž se jde a půjde. Stydím se téměř, že jsem zkoumal, vážil a hájil, místo abych psal báseň obdivu a nadšení.

Říkám si, že život fanatikův je krásný, třebaš
o tom neví. Jeho chvíle jsou požehnané touhou
a úsilím, je šťasten štěstím, jež si neuvědomu-
jeme, protože je žijeme. Žije vlastním a ne ži-
votem denně půjčovaným, žije ohnivě. Žije
vskutku, znamená-li žítí totéž co plnit, plnit
bohatě a svrchovanou měrou. Jeho život má
smysl, protože má účel a cíl, na kterém lpí vy-
trvale, jeho dny jsou jím prosyceny. Jeho život
je krásný, protože jeho síla se uplatnila v mo-
hutném výboji. Jde radostně, třeba uvnitř na-
plněn utrpením a bolestí. Ne, právě proto jde
šťastně a radostně. Přece ne požitek, ale oddání
je blahem. Nese svůj život a své srdce
na ruce, zatím co ostatní stěží
vědí, že je mají.

KURS 16.

v prosinci L. P. 1925

Tiskem

KRYLA A SCOTTIHO

V NOVÉM JIČÍNĚ NA MORAVĚ

Na skladě u

MARTY FLORIANOVÉ

VE STARÉ ŘÍŠI NA MORAVĚ

DEO GRATIAS